

Diarienummer: 2024/1249
Datum: 2024-10-04
Ekonomichef Ken Gunnesson
E-post: ken.gunnesson@ale.se

Nätt och jämnt likvärdighet och effektivitet i kommunsektorn SOU-202450

Externt Diarienummer: **Fi2024/01521**

Ärendet

Utjämningskommittén 2022 har haft i uppdrag att göra en bred översyn av systemet för kommunalekonomisk utjämning och LSS-utjämnningen samt vid behov föreslå förändringar. I uppdraget har också ingått att se över vilka av dagens riktade statsbidrag som skulle kunna inordnas i det generella statsbidraget till kommunsektorn. Därutöver har kommittén haft i uppdrag att lämna förslag på åtgärder för att motverka höga och ökande skattesatser i kommuner och regioner, inklusive åtgärder för att minska risken för negativa bieffekter av inkomstutjämnningen på tillväxten. Alla kommuner och regioner har nu fått möjlighet att lämna synpunkter på det förslag som kommittén lämnat.

Yttrande/remissvar

Ale kommun inser och är i grunden positivt inställd till att ekonomisk utjämning sker mellan Sveriges kommuner. En viktig beståndsdel med utjämnningen är att den bidrar till att vidareutveckla kommunerna och tex minskar de skillnader i skattesats som redogörs för i betänkandet. Främst gäller det översynen att få fler riktade statsbidrag till att gå över till generella statsbidrag.

Synpunkter på utredningens förslag

De förslag som lämnas gällande riktade statsbidrag bland annat omfattande miniminivå på bidragsstorlek, ökad inordning i det generella statsbidraget är positiva om än för begränsade. Ale kommun anser att fler riktade statsbidrag bör inordnas i det generella statsbidraget bland annat i syfte att öka möjligheterna att bedriva en ändamålsenligt och effektiv kommunal verksamhet. Beslut om kommunal verksamhets utformning sker bäst på lokal nivå bland annat med stöd av generella statsbidrag.

Ale kommun ställer sig inte bakom utredningens förslag gällande LSS-utjämnningen då möjligheten till påverkbarhet fortsatt är hög vilket bland annat kan utläsas genom vilken insats och kombination av dessa fortsatt kan påverkas inom ramen för det som lagstiftningen tillåter. Då kommittén föreslår att plocka bort personalkostnadsindexet inom LSS kan vi inte se hur det är tänkt att tyngd på olika omsorgsbehov ska slå igenom då framför allt personalkostnaderna utgör väsentlig del. Fråga är också hur mätning av LSS-insatser som man nämner ska ske på ett så effektivt sätt som möjligt utan att medföra kostnadsdrivande administration. Skälen till att ha en modell som bryter ut LSS-insatser och där utjämnar utifrån antalet och form av insats till skillnad mot övriga utjämnningar i kostnadsutjämnningen är otydliga. Kommittén har ej heller lyckats komma fram till ett förslag till hur SoL-insatser skulle kunna mätas och beräknas vilket

i delar är besläktade med LSS-insatser vilket förstärker bilden av att hela systemet med LSS-utjämnings har sina brister. Ett förslag är att helt plocka bort LSS-utjämnings om man inte lämnar den orörd då det fortsatt finns stor påverkan för kommunen hur mycket i utjämnings man kan få eller få betala.

Nedan följer de huvudinvändningar som Ale kommun vill lyfta fram avseende översynen av LSS-utjämnings

- **Att plocka bort personalkostnadsindex** - Personalkostnadsindex omfattar lönekostnader för samtliga LSS-insatser men i utredningsunderlaget har mätning och jämförelse av vårdtyngd enbart genomförts för boende med särskild service. Utredningens avgränsning innebär att kostnader för exempelvis mer omfattande beslut om personlig assistans enligt LSS ej fångas upp vilket är problematiskt då vårdtyngd för denna insats har en väldigt stor spridning. Insatsbeslut om personlig assistans enligt LSS kan vara både många till antal och omfattande i insatstid och ekonomisk påverkan riskerar därför att bli mycket kännbar för enskilda kommuner om personalkostnadsindex slopas. Schablonmässigt beräknat innebär detta ett ”tapp” i utjämningsystemet på 9 mkr för i dagsläget 11 ärenden.
- **Att plocka bort personalkostnadsindex** - Enligt utredningen så samvarierar kommunernas vårdtyngd i boenden med särskild service inte alls med kommunens personalkostnadsindex och slutsatsen är att det därmed inte finns något stöd till motivet bakom modellen som avser ta hänsyn till att personalkostnader ska fånga upp skillnader i vårdbehov. Denna slutsats missar helt ovanstående resonemang kring merkostnader avseende personlig assistans enligt LSS och vad gäller bemanning inom boende med särskild service så krävs vanligtvis, oavsett vårdtyngd, en viss grundbemanning för att uppnå funktionell och effektiv schemaläggning.

Förslagen att införa socioekonomisk utjämningsfaktor inom skolan samt gleshetsfaktor beaktar förändringar som skett under period där befolkningsammansättningen i Sverige förändrats kraftigt i historisk bemärkelse. En motsvarande utveckling det kommande decenniet är mindre sannolik vilket inte beaktas eller beräknats i betänkandet. Möjligheterna att bidra i tider av väsentligt förändrad befolkningsutveckling bör därav utredas och beaktas.

Ale kommun tycker därför att de ekonomiska konsekvenserna som ändringen medför är allt för stora då det uppenbarligen finns parametrar som fortsatt är okända och inte tas hänsyn till.

Nedan följer de huvudinvändningar som Ale kommun vill lyfta fram avseende översynen av kostnadsutjämnings.

- **Gleshetsparametern** - Utjämnings för gles bebyggelsestruktur ska fånga de merkostnader som uppstår på grund av att befolkningens bosättningsmönster skiljer sig mellan kommuner. Kommittén menar att nuvarande modell som beräknar merkostnaderna för gleshet inte kan uppdateras. Med hjälp av nya mått för gleshet framtagna av Lunds universitet har kommittén arbetat fram en ny metod för att fånga merkostnaderna kopplat till gles bebyggelsestruktur. För att säkerställa att måttet även kan tas fram vid nästa uppdatering nämner man att förslagsvis Lunds universitet kan förvalta och utveckla det nya gleshetsmättet. Kostnaderna för detta torde vara betydligt lägre än om Strukturmodellen skulle återupplivas, uppdateras och förvaltas. Det framtagna måttet menar kommittén speglar bebyggelsestruktur på ett tillfredsställande sätt, även om viss utvecklingspotential finns. Ale kommun delar inte kommitténs

uppfattning och efter kontakt med modellkonstruktörerna på Lunds Universitet så bekräftar de att modellen kan bli missvisande och få ej önskade negativa konsekvenser som i fallet för Ale kommun. Det nya Gleshetsmättet bygger på det genomsnittliga avståndet i varje kommun, uttryckt i kilometer, som krävs för att samla ihop ett visst antal invånare. Något förenklat beräknas måttet genom att man, för varje befolkningsruta i kommunen, mäter hur stor radie man måste gå ut för att nå upp till sagda invånarantal. Utifrån detta beräknar man sedan hur stort det genomsnittliga avståndet är för alla befolkningsrutor i kommunen som helhet. Då modellen inte har hänsyn till kommungränser innebär det att befolkningsrutor som ligger nära tätbefolkade befolkningsrutor men som tillhör annan kommun så räknas dessa med i det samlade avståndet för att få ihop tex 3 000 invånare fastän dessa inte tillhör aktuell kommun. Ett exempel på detta är i södra delen av Ale kommun där tätbefolkade områden i Nordöstra Göteborg räknas in och höjer Ale kommuns snitt. Detsamma gäller området Bohus som har närhet till tätbefolkade Kungälv. Modellen tar ej heller hänsyn till geografiska hinder såsom stora höjdskillnader inom eller mellan olika befolkningsrutor vilket medför att mäta fågelvägen blir väldigt missvisande detsamma gäller om det finns en älv eller vattendrag som kan dela det geografiska område man vill ringa in. Stora höjdskillnader medför till exempel att faktisk transportväg är mycket längre tillsammans med att det är långt, flera mil mellan broöverfarter. Dessa båda parametrar gäller i Ale kommun. Här behöver en mer precis modell tas fram eller så bevara den nuvarande och arbeta för att uppdatera denna. Den förändrade parametern kring gleshet/småskalighet medför att Ale kommun tappar omkring 27 mkr i utjämningsystemet vilket inte känns rimligt.

- **Införandeperiod** - Då framlagda förslag till förändringar medför betydande kostnadspåverkan framför allt för de som ”tappar” medel i kostnads och LSS utjämnningen så är Ale kommuns mening att införandeperioden borde förlängas till åtminstone 5 år i det fall man väljer att inte återinföra personalkostnadsindexet som är Ale kommuns absoluta uppfattning att man behöver göra. Att dessutom föreslå att den ska börja gälla redan 2026 är inte optimalt då budgetarbetet för 2026 redan påbörjats då remissen ska vara besvarad vilket ytterligare försvårar planeringsförutsättningarna som i dagsläget redan är utmanande och tidigast införande kan vara från 2027.

Övriga synpunkter

Tillväxtfaktor saknas i utredningens förslag vilket är en väsentlig brist. Kommunernas bidrag till tillväxt, ur ett regionalt perspektiv, tex per arbetsmarknadsregion har inte beaktats i utredningen vilket bör ske. Den länsvisa skattesatsen som används för beräkning av bidrag/-avgift i inkomstutjämnningen bör jämföras med genomsnittlig skattesats per arbetsmarknadsregion då det senare begreppet bättre speglar arbetsmarknadens funktionssätt framför den länsvisa skattesatsen.

I tjänsten,

.....

Ken Gunnesson

Ekonomichef

Ale kommun